

Lovska zveza *Slovenije*

STROKOVNO-ZNANSTVENI SVET LZS

15. SLOVENSKI LOVSKI DAN

Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi

ZBORNIK IZVLEČKOV

Ljubljana

19. oktober 2024

BF

UNIVERZA V LJUBLJANI
Biotehniška fakulteta

FAKULTETA ZA
VARSTVO
OKOLJA

GOZDARSKI INŠTITUT SLOVENIJE
SLOVENIAN FORESTRY INSTITUTE

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

PROGRAM 15. SLOVENSKEGA LOVSKEGA DNE

Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi

8¹⁵: Začetek registracije udeležencev

9⁰⁰ – 9²⁰: Otvoritev srečanja, pozdravni nagovori in uvod v dogodek

9²⁰ – 11⁰⁰: »Tujerodne«, a neinvazivne vrste parkljarjev

1. 9²⁰ – 9⁴⁰: Tujerodne vrste divjadi v Sloveniji: invazivne, neinvazivne, zmotne (*Boštjan Pokorny*)
2. 9⁴⁰ – 10⁰⁰: Upravljanje populacij tujerodnih vrst divjadi v Sloveniji v naslednjem desetletju (*Matija Stergar*)
3. 10⁰⁰ – 10²⁰: Muflon na Boču: zgodovina populacije, izzivi in priložnosti glede na neposredne izkušnje upravljavcev lovišč (*Boštjan Plaznik*)
4. 10²⁰ – 10⁴⁰: Genetske značilnosti »tujerodnih« vrst parkljarjev v Sloveniji in na Hrvaškem (*Elena Bužan*)
5. 10⁴⁰ – 11⁰⁰: Status, varstvo in upravljanje alpskega kozoroga v Sloveniji (*Andreja Nève Repe, Aleš Poljanec, Rok Černe, Matija Stergar*)

11⁰⁰ – 11³⁰: Odmor

11³⁰ – 12¹⁰: Tujerodne vrste divjadi in drugih vrst sesalcev na Hrvaškem

6. 11³⁰ – 11⁵⁰: Status i upravljanje stranim vrstama sisavaca u Republici Hrvatskoj (*Krunoslav Pintur, Tomislav Dumić*)
7. 11⁵⁰ – 12¹⁰: Povijest i ekološke karakteristike grivastog skakača na Mosoru, Hrvatska (*Pavao Gančević, Nikica Šprem, Klemen Jerina*)

12¹⁰ – 13¹⁰: Invazivne tujerodne vrste divjadi

8. 12¹⁰ – 12³⁰: Družbeni odziv na pojav in lov invazivnih tujerodnih vrst, s poudarkom na (sub)urbanem okolju, kjer je izvajanje lova oteženo (*Jernej Zupančič*)
9. 12³⁰ – 12⁵⁰: Vzroki in posledice invazivnosti nutrije v Sloveniji ter Evropi (*Hubert Potočnik, Ivan Kos*)
10. 12⁵⁰ – 13¹⁰: Razmnoževalni potencial nutrij: pregled raziskav in zanimivosti s terena (*Katarina Flajšman*)

13¹⁰ – 13³⁰: Odmor

13³⁰ – 14³⁰: Zaznavanje, upravljanje in nadziranje tujerodnih vrst

11. 13³⁰ – 13⁵⁰: Spremljanje tujerodnih vrst s pomočjo sodobnih orodij (*Žiga Velkavrh, Luka Duniš, Boštjan Pokorny, Elena Bužan*)
12. 13⁵⁰ – 14¹⁰: Prepoznavanje tujerodnih vrst v gozdovih – predstavitev priročnika, nastalega v projektu LIFE Artemis (*Katarina Flajšman*)
13. 14¹⁰ – 14³⁰: Izzivi in odgovornost lovcev pri upravljanju in nadzoru (invazivnih) tujerodnih vrst velikih vretenčarjev (*Boštjan Pokorny, Hubert Potočnik*)

14³⁰ – 15⁰⁰: Zaključna razprava

15⁰⁰ – 16³⁰: Kosilo in druženje v preddverju

Prispevki, predstavljeni na 15. Slovenskem lovskem dnevu, odražajo mnenja in stališča avtorjev ter so podprti z njihovimi znanji, informacijami, podatki in/ali raziskovalnimi rezultati. Za vse morebitne napake odgovarjajo avtorji prispevkov.

Zbral in uredil: dr. Boštjan Pokorny

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

Tujerodne vrste divjadi v Sloveniji: invazivne, neinvazivne, zmotne

Boštjan Pokorny^{1,2}

¹ Fakulteta za varstvo okolja, Trg mladosti 7, Velenje

² Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, Ljubljana

Slovenija je glede števila vrst, ki sodijo med divjad in so kot takšne predmet sistematično načrtovanega lova, ena najbolj konzervativnih držav v evropskem prostoru. Trenutno ima status divjadi le 24 vrst: osemnajst vrst sesalcev in šest vrst ptic. Med njimi je osem tujerodnih vrst, ki pa z vidika naravovarstvenih dognanj in usmeritev, upravljaljskih ciljev, zakonskih določitev/omejitev, načinov/poti vnosa in pričakovanih/dejanskih vplivov na okolje niso enotna skupina. V prvo skupino sodijo vrste, ki so bile naseljene namensko, predvsem z namenom »bogatenja« lovišč/ekosistemov, večanja vrstne pestrosti divjadi in tudi lovskega motiva (muflon, damjak, alpski svizec, fazan); čeprav niso domorodne, se te vrste v prostoru ne širijo in nimajo (izrazitih) negativnih vplivov na okolje ali druge vrste, zato niso invazivne in se z njimi trajnostno upravlja. V nasprotju z njimi sodijo v drugo skupino, tj. med invazivne tujerodne vrste tiste, ki so se v naravi pojavile po pobegih iz objektov farmske reje (nutrija) ali pa so se na območje Slovenije razširile samodejno iz sosednjih držav, kamor so bile pred tem naseljene oz. so v naravo pobegnile iz ujetništva (pižmovka, rakunasti pes); te vrste imajo sposobnost hitrega prostorskega širjenja in večanja številčnosti ter izrazite negativne vplive na okolje in domorodne vrste. Njihova prisotnost in hitro širjenje v ekosistemih sta v varstveni biologiji prepoznani kot eden največjih sodobnih dejavnikov tveganja, ki neposredno ogroža biotsko pestrost in ekološke procese znotraj domorodne biocenoze; zaradi tega te vrste evropska zakonodaja prepoznava kot prioritete vrste, za katere so države članice dolžne izvajati različne (tudi letalne) ukrepe vsaj za zmanjšanje številčnosti oz. omejitev njihovega širjenja (v primeru že oblikovanih populacij) oz. takojšnjo izločitev iz narave (v primeru vrst, ki se v nekem prostoru šele pojavljajo). Poleg nedvomno tujerodnih vrst, bodisi invazivnih ali neinvazivnih, pa obstajajo tudi vrste, ki so lahko zaradi pomanjkanja trdnih dokazov o pretekli prisotnosti ali napačnih interpretacij zmotno obravnavane kot tujerodne, kot je pri nas primer alpskega kozoroga.

V prispevku bodo prikazani nekateri osnovni podatki o zgodovini, razširjenosti in trendih tujerodnih vrst sesalcev pri nas, s poudarkom na invazivnih vrstah divjadi in tujerodnih prostoživečih parkljarjih, za katere bodo primerjalno predstavljeni tudi izbrani podatki na ravni Evrope. Prispevek bo namenjen postavitvi izhodišč in lažjemu razumevanju drugih predavanj, ki bodo predstavljena na posvetovanju, ter bo služil kot osnova za argumentirano razpravo, ki bo v prihodnje omogočila izboljšanje upravljanja populacij tujerodnih vrst divjadi v Sloveniji (vključno z jasnim razumevanjem nuje po drugačnem pristopu k upravljanju invazivnih vs. neinvazivnih vrst), pa tudi k večjemu varstvu alpskega kozoroga kot vrste, ki je v nekaterih krogih še vedno zmotno prepoznana kot tujerodna.

Ključne besede: tujerodne vrste, invazivne vrste, tujerodni parkljarji, muflon, damjak, nutrija, pižmovka, rakunasti pes, alpski kozorog

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

Upravljanje populacij tujerodnih vrst divjadi v Sloveniji v naslednjem desetletju

Matija Stergar¹

¹ Zavod za gozdove Slovenije, Večna pot 2, Ljubljana

Lovskoupravljalovski načrti za obdobje 2021–2030 so temeljni strateški dokumenti, ki usmerjajo upravljanje populacij divjadi v prihodnjem desetletnem obdobju. Strateški cilji upravljanja populacij divjadi in oblikovanja njihovega okolja so raznoliki in večnamenski; eden izmed ciljev je tudi omejevanje prostorske razširjenosti in številčnosti invazivnih ter drugih tujerodnih vrst. Pri pripravi posameznih območnih načrtov smo upravljalvske cilje skušali prioritizirati in medsebojno uskladiti, upoštevaje značilnosti območja in interese družbe.

Glede na status in posledično upravljalvske pristope razlikujemo med invazivnimi (nutrija, pižmovka, rakunasti pes) in neinvazivnimi tujerodnimi vrstami divjadi (damjak, muflon, do nedavna alpski kozorog, med malo poljsko divjadjo pa fazan). Pri invazivnih tujerodnih vrstah s cilji v lovskoupravljalvskih načrtih zgoj sledimo področni evropski zakonodaji. To pomeni, da na območjih, kjer se invazivna tujerodna vrsta pojavlja na novo, načrtujemo njen popolni odvzem; na območjih obstoječe razširjenosti pa preprečevanje nadaljnega prostorskega širjenja in naraščanja številčnosti populacije.

Pri tujerodnih vrstah, ki niso opredeljene kot invazivne, je usklajevanje ciljev in interesov delov družbe pogosto precejšen izziv, saj so cilji/interesi posameznih deležniških skupin nemalokrat v medsebojni koliziji (najpogosteje pri damjaku in muflonu) – zlasti cilj preprečevanja oz. omejevanja neželenih vplivov tujerodnih vrst v okolju, ki ga tipično zastopajo predstavniki naravovarstva, in cilj optimalne trajnostne rabe populacij divjadi z lovom, ki ga zasledujejo zlasti upravljavci lovišč. V večini območij, kjer ni podatkov o jasno izraženih neželenih vplivih damjaka in muflona na okolje, je cilj ohranjanje njunih kolonij v obstoječi številčnosti in prostorskem obsegu ter izločitev osebkov, ki pobegnejo iz obor. V območjih, kjer so zaznani neželeni vplivi damjaka oz. muflona v gozdu oz. na kmetijskih površinah (Ptujsko-Ormoško, Posavsko in Pomursko lovskoupravljalvsko območje), pa so cilji usmerjeni v zmanjšanje številčnosti njunih populacij.

Ukrepi, preko katerih nameravamo doseči navedene cilje (predvsem pri damjaku in muflonu), bodo zlasti ustrezna višina, prostorska usmerjenost in starostno-spolna struktura odvzema ter bolj prilagodljivo načrtovanje odvzema na območju stalne prisotnosti volka in risa, obenem pa ustrezen režim krmljenja (omejevanje gostote, zlasti pa pazljivo umeščanje krmišč v prostor).

Ključne besede: lovskoupravljalvsko načrtovanje, tujerodne vrste divjadi, damjak, muflon

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

Muflon na Boču: zgodovina populacije, izzivi in priložnosti glede na neposredne izkušnje upravljavcev lovišč

Boštjan Plaznik^{1,2}

¹ Lovska družina Makole, Štatenberg 90, Makole

² Komisija za upravljanje divjadi, Lovska zveza Slovenije, Župančičeva ulica 9, Ljubljana

Po naselitvi prvih muflonov leta 1972 na Boč so se osebki te vrste zelo počasi širili po osrednjem območju gospodarjenja (upravljanja) z muflonom in to le v predele, kjer so bila krmišča z ustreznim krmo. Populacija se je počasi večala in do danes dosegla ocenjeno število 250 osebkov. Primerna socialna struktura se je vzpostavila šele po tem, ko je bila velikost populacije dovolj velika. Mufloni na Boču na domorodne vrste nimajo zaznavnega vpliva, nasprotno pa domači psi zelo negativno vplivajo na muflone predvsem v času brejosti in poganja mladičev. Po t. i. osvežitvi krvi se je kakovost muflonov ob primernem krmljenju z žitaricami, tropinami, senom in sadjem zelo izboljšala. Mufloni so zelo odvisni od krmljenja in ob raznoliki oz. ustrezni prehrani nimajo težnje po selitvah in širjenju (disperziji) v nova okolja. Vendar se v zadnjem času širijo v tista območja (tudi izven osrednjega obočja prisotnosti), kjer se jih krmi (namensko ali nenamensko). Škode po muflonih so v praksi evidentirane le v osamljenih primerih, tako da na pogorju Boča muflon ni konfliktna vrsta in je tudi med občani praviloma zelo dobro sprejet.

Mufloni so zelo občutljivi na vznemirjanje zaradi motokrosa, kolesarstva in pohodništva v naravnem okolju in predvsem na vznemirjanje, ki ga povzročajo potepuški psi. Tudi z nepravilnim odstrelom lahko povzročimo poslabšanje stanja populacije, zlasti v primeru, če se pogosto odstreljujejo dobro in nadpovprečno razvite srednje stare živali. Razvoj in moč trofeje (polžev) sta odvisna od pravega (izbirnega) odstrela, od ustreznih ukrepov v življenjskem okolju in tudi od genetskega potenciala osebkov ter populacije.

Lov na muflona je precej zahteven, a je ob pravilni skrbi za revir oz. življenjsko okolje lovni turizem lahko uspešen in pomemben vir prihodka tako za upravljavce lovišča kot tudi za lokalno skupnost. Poleg znatnih finančnih sredstev lahko lovni turizem, z možnostjo izvajanja lova na kakovostne muflone, prinaša tudi prepoznavnost Slovenije širom Evrope in tudi širše. Prihodnost muflonov na Boču je odvisna predvsem od strpnosti in razumevanja drugih uporabnikov prostora (za kar je potrebna ustrezna komunikacija in predstavljanje vrste ter upravljanja z njo javnosti, kar upravljavci lovišč na Boču tradicionalno in uspešno izvajajo), od strokovnosti načrtovanja in seveda tudi od pravega odstrela ter ustreznih ukrepov v naravnem okolju.

Ključne besede: muflon, Boč, naselitev, številčnost, populacijska struktura, medvrstni vplivi, genetski potencial, ukrepi, škode, trofeje, odstrel

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

Genetske značilnosti »tujerodnih« vrst parkljarjev v Sloveniji in na Hrvaškem

Elena Bužan^{1,2}

¹ Univerza na Primorskem, Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije, Glagoljaška 8, Koper

² Fakulteta za varstvo okolja, Trg mladosti 7, Velenje

Za populacije tujerodnih in/ali ponovno naseljenih vrst, kot so pri nas alpski kozorog (vsaj trenutno obravnavan kot tujerodna vrsta), muflon in čital (na Hrvaškem), je značilna zelo majhna genetska variabilnost zaradi učinka osnovatelja. Naseljene populacije so zaradi izolacije in učinka genetskega zdrsa še dodatno izpostavljene parjenju v ožjem sorodstvu.

Vse populacije kozoroga pri nas izvirajo iz (ponovnih) naselitev v Kamniško-Savinjske in Julijske Alpe v zadnjih sedemdesetih letih. Za naseljevanje in kasnejše doseljevanje so lovci uporabili osebkke iz edine preživele populacije (Gran Paradiso, Italija) oz. iz ponovno naseljenih populacij v Švici, ki so tudi izvirale iz Gran Paradisa. Muflon je bil v 18. stoletju s Sardinije in Korzike naseljen v celinsko Evropo, v Slovenijo so ga lovci naselili v 50-ih in 60-ih letih prejšnjega stoletja; danes je prisoten v osmih lovskoupravljavskih območjih, in sicer v 10–12 ločenih populacijah (kolonijah). Čital izvira iz Indijske podceline; v 19. in 20. stoletju je bil naseljen v številne dele sveta, kjer so se oblikovale tujerodne prostoživeče populacije, na območju Evropske unije pa je od leta 2022 vključen na seznam invazivnih tujerodnih vrst, ki so v interesu EU. Na Hrvaškem so čitala v 70-ih letih najprej naselili na Brione, nato pa še na Dugi otok in Rab.

V proučevanih populacijah vseh treh vrst smo ugotovili manjšo genetsko variabilnost v primerjavi z izvornimi populacijami, od koder so bili osebki naseljeni, kar kaže, da izolacija populacij in učinek osnovatelja močno vplivata na genetsko variabilnost in s tem verjetno tudi na dolgoživost populacij pri nas in na Hrvaškem. Ugotovili smo, da je genetska variabilnost muflonov pri nas v primerjavi z izvornimi populacijami s Sardinije in Korzike veliko manjša. Analiza PHK DRB ekson 2 je pokazala, da je kar 90 % analiziranih muflonov iz Slovenije homozigotnih; kar 83 % jih je bilo homozigotnih na najpogostejši alel Oam-DRB*01. Tudi genetska variabilnost alpskih kozorogov je izjemno majhna, saj smo pri analiziranih vzorcih našli dolge homozigotne odseke znotraj genoma, kar nakazuje na veliko izgubo genetske variabilnosti in prisotnost parjenja v ožjem sorodstvu. Majhna genetska variabilnost je posledica zgodovinskega ozkega grla, ki ga je vrsta prestala v 19. stoletju, in učinka osnovatelja (tj. majhnega števila izvornih živali), saj so vsi osebki kozorogov v alpskem loku potomci genetsko osiromašene populacije iz Gran Paradisa. Pri vzorcih čitalov z dveh jadranskih otokov, Raba in Dugega otoka, smo ugotovili prisotnost dveh mitohondrijskih haplotipov, kar nakazuje, da so bili čitali na Hrvaškem naseljeni iz vsaj dveh matičnih rodovnih linij.

Ugotovljena majhna genetska variabilnost znotraj proučevanih populacij opozarja, da so za zagotovitev dolgoročnega obstoja populacij (kjer je to želeno) potrebni sistematično spremljanje stanja (monitoring) in aktivno upravljanje, vključno z ukrepi za večanje genetske pestrosti.

Ključne besede: alpski kozorog, muflon, čital, *Capra ibex*, *Ovis gmelini musimon*, *Axis axis*, genetska variabilnost, učinek osnovatelja

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

Status, varstvo in upravljanje alpskega kozoroga v Sloveniji

Andreja Nève Repe¹, Aleš Poljanec¹, Rok Černe¹, Matija Stergar¹

¹ Zavod za gozdove Slovenije, Večna pot 2, Ljubljana

Alpski kozorog (*Capra ibex*), endemit Alp, je bil na območju Slovenije iztrebljen verjetno v 17. stoletju, globalno pa je skoraj izumrl konec 19. stoletja. Ohranila se je le majhna populacija v Italiji (Gran Paradiso). S pomočjo naselitev in varstvenih programov se je vrnil v Alpe, vključno s Slovenijo, kjer pa so njegove populacije/kolonije v slabem stanju. Genetska ozka grla, majhna velikost osnovanih skupin kozorogov pri ponovnih naselitvah, parjenje v sorodstvu, ločenost kolonij, bolezni, kompeticija z drugimi vrstami (navadni jelen, alpski gams) in spreminjanje habitatov negativno vplivajo na vrsto pri nas. Alpski kozorog v Sloveniji je zaradi omejene genetske raznolikosti ogrožen, populacije pa kažejo negativen trend.

Za dolgoročno ohranitev vrste so nujni takojšnji ohranitvenimi ukrepi, ki jih zdaj omogoča tudi ugotovitev, da je kozorog v Sloveniji domorodna vrsta, kar dokazujejo arheološke in genetske raziskave. Temeljni cilji in usmeritve za upravljanje alpskega kozoroga v prihodnjem desetletju so zapisani v lovskoupravljaljskih načrtih za obdobje 2021–2030. Načrti predstavljajo strategije upravljanja s posameznimi vrstami divjadi in njihovim življenjskim okoljem, so široko družbeno usklajeni in presojsani skozi postopek celovite presoje vplivov na okolje.

Pri uresničevanju zastavljenih ciljev in strategij je treba upoštevati tudi človekov vpliv na habitate ter omejeno sposobnost vrste za prilagajanje hitrim podnebnim in družbenim spremembam. Glede na majhno številčnost alpskega kozoroga v Sloveniji in ogroženost nekaterih kolonij je glavni cilj upravljanja vrste preprečevanje izumrtja in zagotavljanje dolgoročnega obstoja v Sloveniji. Povečanje številčnosti in zagotavljanje povezljivosti kolonij je ključnega pomena za izboljšanje genetske pestrosti vrste. Upravljanje populacij je zato izrazito ohranitveno, z omejenim odstrelom, usmerjenim predvsem v stare, bolne in šibke živali. Pomembni ohranitveni ukrepi so okrepitev genetske pestrosti z doselitvami živali iz drugih populacij, omilitev negativnih vplivov človeka, vzpostavitev mirnih območij, določitev režimov rabe prostora in vzpostavitev nadzora nad njihovim izvajanjem, ohranjanje in izboljševanje migracijskih koridorjev, čim bolj enotno ohranitveno upravljanje vrste in njenega habitata na čezmejnih območjih Julijskih Alp, zagotovitev stalnega monitoringa vrste ter okrepitev sistematičnih raziskav vrste v Sloveniji.

Ključne besede: alpski kozorog, domorodnost, ohranitveni ukrepi, Alpe, povezanost kolonij, genetska raznolikost, lovskoupravljaljski načrti

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

Status i upravljanje stranim vrstama sisavaca u Republici Hrvatskoj

Krunoslav Pintur¹, Tomislav Dumić¹

¹ Veleučilište u Karlovcu, Trg J.J. Strossmayera 9, Karlovac, Hrvatska

Strane vrste su one koje se pojavljuju izvan njihovog prirodnog područja rasprostranjenosti kao posljedica namjernog ili slučajnog unošenja od strane čovjeka. Invazivnim stranim vrstama nazivamo one strane vrste koje imaju negativan efekt na bioraznolikost i povezane usluge ekosustava, zdravlje ljudi i gospodarstvo. Najznačajniji negativni utjecaji stranih vrsta očituju se u kompeticiji za hranu i stanište, utjecaju na stanište, prijenosu uzročnika bolesti, genetskom onečišćenju (hibridizaciji) i predaciji. Posebnu prijetnju strane vrste predstavljaju osjetljivim ekosustavima kao što su otoci.

U Hrvatskoj od stranih vrsta sisavaca, koje se nalaze ujedno i na popisu Europske unije kao invazivne strane vrste koje izazivaju zabrinutost, zabilježene su slijedeće vrste: mungos (*Herpestes javanicus*), nutrija (*Myocastor coypus*), rakun (*Procyon lotor*), bizamski štakor (*Ondatra zibethicus*), kunopas (*Nyctereutes procyonoides*) i jelen aksis (*Axis axis*). Osim ovih vrsta u Hrvatskoj obitavaju grivasti skakač (*Ammotragus lervia*), muflon (*Ovis gmelini musimon*), jelen lopatar (*Dama dama*) i divlji kunić (*Oryctolagus cuniculus*). Jelen aksis, muflon, jelen lopatar i divlji kunić nalaze se na popisu divljači te se ovim vrstama gospodari temeljem lovnogospodarskih planova (osnova).

Zakonom o sprječavanju unošenja i širenja stranih te invazivnih stranih vrsta i upravljanju njima, propisano je da ministar naredbom određuje mjere uklanjanja ili iskorjenjivanja strane vrste, a kad je riječ o široko rasprostranjenim stranim vrstama, izrađuje se Plan upravljanja.

Ključne riječi: strane vrste, sisavci, upravljanje, Hrvatska

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

Povijest i ekološke karakteristike grivastog skakača na Mosoru, Hrvatska

Pavao Gančević¹, Nikica Šprem², Klemen Jerina³

¹ Sveučilište u Splitu, Sveučilišni prijediplomski studij Mediteranska poljoprivreda, Ul. Ruđera Boškovića 31, Split, Hrvatska

² Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet, Svetošimunska cesta 25, Zagreb, Hrvatska

³ Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Večna pot 83, Ljubljana

Grivasti skakač (*Ammotragus lervia*) divlji je papkar podrijetlom iz planina sjeverne Afrike i stjenovitih područja Sahare, od Atlantskog oceana do Crvenog mora. Prema Crvenom popisu ugroženih vrsta Međunarodne unije za očuvanje prirode (IUCN), klasificiran je kao globalno ranjiv. Iako nema ukupnih procjena veličine populacija, opće su indikacije da je brojčanost vrste od 5.000 do 10.000 zrelih jedinki u autohtonom staništu.

Prisutan je u Hrvatskoj u ograđenim površinama od 1989. godine. Iz ograđenog prostora 2002. godine pobjeglo je pet jedinki grivastih skakača, od čega je nastala današnja populacija na Mosoru koja se procjenjuje na oko 140 jedinki. Dok je u autohtonom staništu vrsta ugrožena zbog krivolova i gubitka staništa te je uvrštena na Crvenu listu IUCN-a, većina introduciranih populacija pokazala je visoku prilagodljivost novim staništima i visok potencijal za širenje na nova staništa.

Da bismo bolje razumjeli ekologiju grivastih skakača, posebice njihovu dnevnu aktivnost, izbor staništa, te potencijal za daljnje prostorno širenje, uhvatili smo i označili jedanaest životinja GPS-GSM ogrlicama. Rezultati su pokazali tipičan bimodalni obrazac aktivnosti s dva vrhunca – prvi, jutarnji, između 5:00 i 9:00 sati, te drugi, popodnevni, između 16:00 i 19:00 sati. Praćene životinje prosječno su se kretale 1,46 km na dan, a područje obitavanja iznosi 1.872 ha. Podatci upućuju da je disperzija grivastih skakača ograničena na područje planine Mosora i malo je vjerojatno da će se proširiti.

Grivasti skakači preferiraju i koriste izrazito strme, hrapave i osunčane terene na planini Mosoru s nadmorskim visinama iznad 650 m/v. Glavninu svog vremena provode na udaljenostima od 1.000 m pa do 2.000 m od bilo kakvih prometnica. Najviše vremena provode na kamenjaru (50 % vremena) i u listopadnim šumama (35 % vremena). Najveću sklonost korištenja pokazuju prema točilima (siparima) kojih je u staništu vrlo malo dok šumske stanišne tipove dosta koriste, ali ih ne preferiraju. Za vrijeme hladnog dijela godine grivasti skakači koriste terene s nižom nadmorskom visinom te su bliže prometnicama. Zimi koriste osunčanije ekspozicije s većim nagibom nego ljeti dok pri korištenju terena s obzirom na hrapavost nisu uočene razlike. U toplom dijelu godine više koriste kamenjar dok u hladnom dijelu godine više koriste šume i sastojine oštrogličaste borovice.

Ključne riječi: grivasti skakač, *Ammotragus lervia*, aktivnost, telemetrija, korištenje prostora, izbor staništa, planinski papkari

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

**Družbeni odziv na pojav in lov invazivnih tujerodnih vrst, s poudarkom na
(sub)urbanem okolju, kjer je izvajanje lova oteženo**

Jernej Zupančič¹

¹ Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, Aškerčeva 2, Ljubljana

(Sub)urbano okolje je prostor, v katerem smo lovci bolj izpostavljeni raznovrstnemu družbenemu odzivu, ki ga bistveno določajo tri skupine (področja) vplivov: posebnosti (sub)urbanega pokrajinskega mozaika, selektivne prilagoditve živali na urbano okolje in spremembe v mišljenju oz. razumevanju od narave večinoma odtujenih ljudi. V ta večidel antropogeni ekosistem vstopajo tudi tujerodne in večinoma invazivne živalske vrste. Odlično so se prilagodile, predstavljajo grožnjo domorodnim vrstam in povzročajo vrsto tveganj ter škod. Po oceni približno petina lovskih družin v državi upravlja lovišča suburbanega značaja. Urbani prostor sicer ni lovna površina, a smo lovci z njim soočeni že zaradi bližine (sosedstva) in raznovrstnih povezav. Ta prostor sestavljajo pozidane in gosto naseljene površine s pripadajočo prometno, gospodarsko in rekreacijsko (prostočasno) infrastrukturo ter površinami z intenzivnimi kulturami (sadovnjaki, vrtovi) in urejenimi gozdnimi (parkovnimi) površinami, relativno malo (razpršenih) površin pa je ostalo pod naravnim rastjem. Poseben del so vodna telesa (vodotoki, stoječe vode), večidel spremenjene (regulirane) ali celo umetno postavljene (kanali, zadrževalniki, ribniki). Zavarovane površine so v suburbanem okolju pogostejše, ljudje so nanje močnejše in bolj emotivno navezani, obenem pa se nanje (sploh na odprte površine) usmerja veliko raznovrstnih interesov. Zaradi tega nastopa tu več konfliktov med interesnimi skupinami, stanje pa se poslabšuje tudi zaradi nerazumevanja tega, kako ta počlovečena narava sploh deluje.

Suburbani in urbani prostor zasedajo tudi invazivne tujerodne vrste. Zaradi odsotnosti konkurence in očitnih prilagoditvenih sposobnosti (so okoljski oportunisti) se številčno in prostorsko širijo. Zaradi vplivov, ki jih imajo objektivno (škode na objektih, napravah, površinah, posevkih; tveganja za zdravje ljudi) in subjektivno (ker zbujajo občutke ogroženosti), so neželene in zato na spisku posegov proti njim. Za lovce je to dvojni izziv, saj je lov v urbaniziranem okolju podvržen specifičnim okoliščinam. Loviti je treba dejansko ob ljudeh, z njimi in tudi proti njim. Kako to razumeti?

Urbanizacija je spremenila ljudi: njihov (naš) miselni svet in s tem odnos do narave, živali in tudi do lova. Če je bila odtujenost leta in generacije poglavitna poteza (so jo enostavno odmislili), se sedaj vrača v obliki različnih oblik zaščitništva in pričakovanj po ponaravljanju urbanega okolja. Urbani življenjski slog (ne samo v mestih!) pričakuje zelen, produktiven (prehransko, energetsko), samozadosten in všečen prostor, ne zavedajoč se, da daje s tem tudi živalim obilo priložnosti za kolonizacijo in uspevanje. Družbene skupine imajo večinoma uporabniški, časovno in prostorsko selektiven odnos do habitatov, ne pa tudi relevantne odgovornosti. V miselni svet urbanega človeka vstopa prenos odnosa do ljudi na odnos do živali. Odnos do živali – tudi do tujerodnih invazivnih vrst – postaja primarno čustven in nekritično zaščitniški. V družbi s prevlado percepcije pravic (in ignoriranjem sorazmernih dolžnosti) se uveljavljajo pristopi izoliranega oz. selektivnega ravnanja tudi do tujerodnih živalskih vrst, ne oziraje se na realnosti raznovrstnih problemov, težav in škod, ki nastajajo ob kolonizaciji teh vrst. Lov v (sub)urbanem okolju je zato tehnično, organizacijsko, pravno in etično pred izzivi, s katerimi se moramo kot družbena skupina s teritorialno navezanostjo in širokim spektrom objektivnega poznavanja odnosov v tem večidel počlovečenem okolju soočiti kmalu ter temeljito.

Ključne besede: (sub)urbano okolje, invazivne tujerodne vrste, kolonizacija, družbeni odziv, nelovne površine

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

Vzroki in posledice invazivnosti nutrije v Sloveniji ter Evropi

Hubert Potočnik¹, Ivan Kos¹

¹ Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, Jamnikarjeva 101, Ljubljana

Nutrija (*Myocastor coypus*) je vodni oziroma semiakvatičen glodavec, ki izvorno poseljuje južnejša območja Južne Amerike. V preteklosti so nutrijo večkrat prenesli na skoraj vse celine, v Evropo pa je bila zanesena v 20. letih prejšnjega stoletja. Prva opažanja o pojavljanju nutrij v Sloveniji so vezana na osebkke, pobegle ali izpuščene iz kožuhovinskih farm po letu 1930 (npr. 1937 na območju farme v Pobrežju pri Mariboru). Je velik glodavec, ki je izrazito vezan na mokriščne habitate, znotraj teh pa je zelo plastičen in tolerant do različnih morfoloških parametrov, vključno s strukturami antropogenega izvora, kot so kanali in ribniki, tudi v primestnih in mestnih okoljih.

Je pretežno rastlinojeda vrsta, ki se hrani z vsemi deli (nadzemnimi in podzemnimi) pretežno obvodnega in plavajočega rastlinja, sezonsko pa tudi s terestrično vegetacijo. Kot prehranski oportunist se lahko prehranjuje tudi s hrano živalskega izvora, kot so ribe, raki in mehkužci, pa tudi s hrano antropogenega izvora. Zaradi sposobnosti doseganja izredno visokih populacijskih gostot, ki so posledica velike reprodukcijske zmogljivosti, je bila tako v svetovnem kot v evropskem merilu prepoznana kot ena izmed pomembnejših živalskih invazivnih vrst, ki s svojim delovanjem (prehranjevanjem in kopanjem rogov) pomembno spreminjajo rastlinske združbe v najranljivejših mokriščnih habitatih, kakršno je npr. Ljubljansko barje. S prehranjevanjem pogosto tudi posredno vpliva na množico ogroženih domorodnih rastlinskih in živalskih vrst v takšnih habitatih, saj lahko omogoča intenzivnejše uveljavljanje in razširjanje invazivnih rastlinskih vrst, v procesu t. i. spremenjene facilitacije pa vpliva tudi na domorodne vretenčarske in nevretenčarske vrste mokrišč in specifičnih vodnih ter obvodnih ekosistemov. Z vsem tem pomembno prispeva k ogrožanju biotske raznovrstnosti območij, kjer je prisotna. Manj preučen vidik pa je njen potencial kot rezervoarja in vektorja za širjenje virusnih in bakterijskih bolezni na domorodne vrste glodavcev in drugih sesalcev, vključno s človekom. Dejstvo, da je bila prepoznana kot pomemben člen v epidemiologiji leptospiroze (ki je tudi zoonoza), kaže, da tega »dela invazivnosti« vrste v prihodnje ne bi smeli zanemariti.

Prehransko bogato antropogeno okolje (ne glede na aktivno hranjenje) in vse večja pogostnost toplih, milih zim sta dejavnika, ki dodatno povečujeta reprodukcijsko sposobnost, preživetje osebkov in večanje populacij nutrije. Kot takšna bosta v prihodnosti verjetno še pomembnejša za rast in prostorsko širjenje populacij te vrste v Sloveniji in tudi drugod po Evropi. S perspektive varstvene biologije oziroma ohranjanja biodiverzitete manjšinskih oziroma ogroženih habitatov in vrst je treba takšne (invazivne tujerodne) vrste izločiti iz okolja (iztrebljenje, eradikacija) oziroma upravljati na način, da v kolikor neposredno iztrebljenje ni možno/uspešno, njihove populacije ohranjamo na čim manjšem območju ob čim manjši številčnosti.

Ključne besede: nutrija, invazivna vrsta, *Myocastor coypu*, Slovenija, upravljanje vrst

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

Razmnoževalni potencial nutrije: pregled raziskav in zanimivosti s terena

Katarina Flajšman¹

¹ Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, Ljubljana

Eden od razlogov za hitro in uspešno širjenje nutrije je njen način razmnoževanja in velik razmnoževalni potencial. Samice so poliestrične, kar pomeni, da imajo več reproduktivnih ciklov letno in imajo posledično v enem letu tudi več legel, v ugodnih razmerah 2–3. Brejost traja 127–142 dni, mladiči pa so ob kotitvi zelo dobro razviti in že nekaj dni kasneje lahko sledijo materi. V območjih, kjer nutrija ni avtohtona vrsta, naj bi spolna zrelost nastopila zelo zgodaj, in sicer pri starosti 4–6 mesecev, tako pri samcih kot samicah, V Argentini, kjer je vrsta domorodna, pa samci spolno dozori kasneje (8–10 mesecev) kot samice (5–10 mesecev). Zanimivo je, da so tujerodne nutrije v Evropi in Severni Ameriki zaradi hladnih zim večje kot njihove sorodnice iz avtohtonih populacij, vendar pa imajo v novih okoljih zaradi hladnega vremena letno v povprečju manj legel. Glede velikosti legla so v literaturi dostopni različni podatki, a praviloma naj bi samice v povprečju polegale 3–6 mladičev. V Argentini, kjer je vrsta domorodna, imajo povprečno 5–7 mladičev, na Japonskem, kjer je tujerodna, pa 6,5 mladičev (interval 1–12 mladičev na samico). Značilnost vrste je tudi adaptivna kontrola reprodukcije, kar pomeni, da lahko breja samica resorbira zarodke.

V Sloveniji ni bil do sedaj objavljen še noben podatek, koliko mladičev ima lahko samica nutrije pri nas. V prispevku tako predstavljamo prvi podatek o velikosti legla na primeru breje nutrije, uplenjene v lovišču Laze (Zasavsko lovskoupravljavsko območje), kjer je po letu 2014 odvzem te vrste od 0 do 7 osebkov/leto. Nutrija je tu prisotna ob reki Savi, predvsem pa ob njenem pritoku, potoku Mlinščica. 24. 2. 2021 je bila uplenjena breja samica, ki je imela v maternici 10 zarodkov, žal pa ni bilo zbranih drugih podatkov, ki bi v povezavi z informacijo o velikosti legla prišli prav za razumevanje vplivnih dejavnikov in dejanskega razmnoževalnega potenciala, kot so telesna masa samice, starost, spol zarodkov in spolno razmerje. Ne glede na to lahko preliminarno sklepamo, da takšna velikost legla kaže na velik razmnoževalni potencial vrste v tem območju, kar je posledica tega, da imajo nutrije tu dostop do kakovostnih virov hrane, populacijska gostota pa je nizka.

Glede na to, da gre za invazivno tujerodno vrsto, s katero se v zadnjih letih v Evropi intenzivno upravlja z namenom zmanjšanja populacij, bi bile dodatne raziskave na področju reprodukcije te vrste zelo dobrodošle.

Ključne besede: nutrija, *Myocastor coypus*, razmnoževalni potencial, velikost legla

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

Spremljanje tujerodnih vrst s pomočjo sodobnih orodij

Žiga Velkavrh¹, Luka Duniš¹, Boštjan Pokorny^{2,3}, Elena Bužan^{1,2}

¹ Univerza na Primorskem, Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije, Glagoljaška 8, Koper

² Fakulteta za varstvo okolja, Trg mladosti 7, Velenje

³ Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, Ljubljana

Podatke o prisotnosti tujerodnih vrst lahko pridobivamo s sodobnimi pristopi, kot sta uporaba fotopasti in vzorčenje okoljske DNK, v Sloveniji pa je od nedavnega podatke o nekaterih (invazivnih) tujerodnih vrstah možno pridobiti tudi prek aplikacije SRNA, ki temelji na državljski znanosti. Prednost vseh treh pristopov je, da so neinvazivni – osebk niso ujeti ali kakorkoli zmoteni v svojem naravnem okolju. Trenutno aplikacija SRNA državljskim znanstvenikom (tj. lovcem in drugim ljubiteljem narave) omogoča zbiranje podatkov o sedmih tujerodnih vrstah sesalcev (nutriji, pižmovki, rakunastem psu, severnoameriškem rakunu, damjaku, muflonu in alpskem svizcu) ter eni vrsti ptic (fazanu). Trenutno je v aplikaciji zabeleženih 80 opažanj damjaka, 50 opažanj nutrije, 44 opažanj muflona in 29 opažanj fazana, pa tudi 6 opažanj alpskega kozoroga (ta podatek navajamo, ker je bila vrsta do nedavnega v Sloveniji uradno obravnavana kot tujerodna). Severnoameriški rakun je bil zabeležen enkrat (povoz), o pižmovki, rakunastem psu in svizcu pa podatkov v aplikaciji SRNA (še) ni. Prednost aplikacije je, da uporabnikom omogoča beleženje lokacije in morebitnih zanimivosti ter dodatnih komentarjev o opažanjih. Kar se tiče invazivnih vrst, so poleg lokacije še posebej pomembni podatki o boleznih in parazitih, saj so invazivne vrste potencialne prenašalke le-teh, dovolj zgodnje odkrivanje in ukrepanje pa lahko preprečita hujše posledice.

Pilotno vzorčenje okoljske DNK, s katero skušamo potrditi tudi prisotnost tujerodnih vrst, smo leta 2022 začeli izvajati v Primorskem lovskoupravljavskem območju. V sedmih vodnih telesih na območju lovišča Rižana (za zaznavanje vretenčarjev so bili sekvencirani trije vzorci) analiza okoljske DNK zaenkrat ni potrdila prisotnosti tujerodnih vrst sesalcev, čeprav smo v tem lovišču s pomočjo fotopasti dvakrat opazili po dva damjaka. Odstopanje med obema podatkomoma je posledica majhnega števila vzorcev, vključenih v analizo DNK. Obe metodi sta se sicer izkazali za zelo uporabni pri zaznavi pogostih vrst. Za zaznavo tujerodnih vrst, ki so prisotne v manjšem številu, pa je potrebno intenzivnejše vzorčenje in večja gostota pokritosti območja s fotopastmi.

Uporaba fotopasti in vzorčenje okoljske DNK sta učinkovita sodobna pristopa za pridobivanje podatkov o prisotnosti sesalcev, a se trenutno zaradi visokih stroškov uporabljata v manjši meri. Alternativno predstavlja aktivacija državljske znanosti (npr. prek spletnih aplikacij), ki pa ima tudi svoje omejitve. Eden od bodočih ciljev je razširiti uporabo fotopasti in vzorčenje okoljske DNK širom Slovenije. Poleg tega je cilj tudi povečati število beleženj opažanj o tujerodnih vrstah, zlasti invazivnih, v aplikaciji SRNA. Slednje lahko dosežemo z večjo ozaveščenostjo ljudi o invazivnih vrstah sesalcev in predvsem o negativnih posledicah, ki jih imajo le-te za okolje, domorodne vrste in nenazadnje tudi ljudi.

Ključne besede: aplikacija SRNA, državljska znanost, fotopasti, invazivne vrste, tujerodne vrste, vzorčenje okoljske DNK

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

Prepoznavanje tujerodnih vrst v gozdovih – predstavitev priročnika, nastalega v projektu LIFE Artemis

Katarina Flajšman¹

¹ Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, Ljubljana

Poleg tujerodnih vrst divjadi se v slovenskih gozdovih pojavljajo tudi druge vrste tujerodnih prostoživečih živali, gliv in rastlin. V Sloveniji se je že ustalilo okoli 150 tujerodnih vrst živali, med katerimi je veliko invazivnih. Veliko teh vrst živi v sladkih vodah, v gozdovih pa se pojavlja vse večje število tujerodnih žuželk. V okviru projekta LIFE Artemis smo se osredotočili na tujerodne vrste v gozdnem prostoru; glavni cilj je bil prispevati k zmanjšanju negativnih vplivov invazivnih tujerodnih vrst na biotsko raznovrstnost s povečano ozaveščenostjo javnosti in vzpostavitev učinkovitega sistema za zgodnje obveščanje in hitro odzivanje (ZOHO).

V prispevku s podrobnimi opisi predstavljamo tujerodne vrste sesalcev, ki so uvrščeni na Opozorilni seznam tujerodnih vrst za gozdove, ki je bil pripravljen v okviru projekta. Na ta seznam je bilo uvrščenih sedem vrst sesalcev, in sicer: (i) siva veverica (*Sciurus carolinensis*); (ii) lisičja veverica (*Sciurus niger*); (iii) Pallasova veverica lepotka (*Callosciurus erythraeus*); (iv) sibirski burunduk (*Eutamias sibiricus*); (v) južnoameriški koati (*Nasua nasua*); (vi) severnoameriški rakun (*Procyon lotor*); (vii) rakunasti pes (*Nyctereutes procyonoides*). Za nobeno od naštetih vrst trenutno ni podatka, da bi bila v Sloveniji (stalno) prisotna. V naravi so do sedaj opazili le posamezne osebkke južnoameriškega koatija (prvi podatek leta 2015), rakuna (prvi podatek leta 2002) in rakunastega psa (prvi podatek leta 1980). Večinoma gre za pobegle osebkke, ki so jih gojili oz. zadrževali kot hišne živali. Posebej zanimiv za nas je rakunasti pes, ki je tudi uvrščen med divjad (lovna doba: od 1. avgusta do 31. marca). V Sloveniji so bila do zdaj zabeležena le posamezna opažanja vrste na različnih območjih, dva osebka sta bila tudi uplenjena. Po podatkih iz lovskoinformacijskega sistema Lisjak je bilo po letu 2006 registriranih šest (sedem) primerov odvzema (vse izgube), od katerih je bila večina osebkov povoženih.

Države članice EU morajo skladno s 14. členom Uredbe (EU) 1143/2014 za invazivne tujerodne vrste, ki zadevajo Unijo, vzpostaviti sistem nadzora oziroma jih vključiti v že obstoječi sistem. V okviru projekta LIFE Artemis smo tako skladno z zakonodajo za primera rakunastega psa in sive veverice pripravili predlog načrta za hitro odzivanje ob najdbi teh vrst, cilj katerega je zagotoviti čim hitrejše in učinkovito ukrepanje ob odkritju njihove prisotnosti.

Ključne besede: LIFE Artemis, tujerodne vrste v gozdovih, opozorilni seznam, rakunasti pes, rakun, koati, siva veverica

15. Slovenski lovski dan: »Upravljanje s tujerodnimi vrstami divjadi«
Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 19. oktober 2024

Izzivi in odgovornost lovcev pri upravljanju in nadzoru (invazivnih) tujerodnih vrst velikih vretenčarjev

Boštjan Pokorny^{1,2}, Hubert Potočnik³

¹ Fakulteta za varstvo okolja, Trg mladosti 7, Velenje

² Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, Ljubljana

³ Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za biologijo, Jamnikarjeva 101, Ljubljana

Tujerodne vrste vretenčarjev, ki so že prisotne v Sloveniji ali lahko njihovo pojavljanje in širjenje pričakujemo v bližnji prihodnosti, se z vidika naravovarstvenih dognanj in usmeritev, upravljaljskih ciljev, zakonskih določil, načinov/poti vnosa in pričakovanih/dejanskih vplivov na okolje delijo v več skupin. Za vsako med njimi (lahko) imajo lovci in lovske organizacije na vseh nivojih zelo pomembno odgovornost, ki izhaja iz javnih pooblastil in statusa slovenske lovske organizacije, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave. Pri tem morajo biti naloge upravljavcev populacij razumljene v kontekstu uresničevanja družbeno odgovornega delovanja, pričakovanja in odgovornosti na relaciji država–lovci–javnost pa vzajemna in usklajena, za kar je potrebna ustrezna komunikacija in ozaveščanje javnosti s strani pristojnih odločevalcev.

V prvo skupino sodijo tujerodni parkljarji (muflon, damjak), katerih upravljanje je v neposrednem interesu lovcev. Za te vrste morajo upravljavska strategija, cilji in ukrepi temeljiti na upoštevanju dejstva, da so to tujerodne vrste, ki pa niso invazivne. Dosedanje izkušnje v Evropi in Sloveniji so pokazale, da je njihova razširjenost vezana na lokalna območja naselitev v preteklosti, njihov vpliv na okolje pa je praviloma majhen in prostorsko zelo omejen. Z obstoječimi populacijami teh vrst je treba dopustiti trajnostno upravljanje, kar pomeni tudi skrb za dolgoživost, ohranjanje ugodnega stanja in dobrega fitnesa (vključno z genetsko pestrostjo) populacij. Bolj kot do sedaj mora postati dopustno izvajati aktivne ukrepe za izboljšanje parametrov fitnesa – v primeru potrebe tudi z doselitvijo posameznih osebkov, ki pa je lahko izvedena le na podlagi predhodnih analiz oz. izdelave presoje vplivov na okolje.

V drugo skupino sodijo invazivne tujerodne vrste (velikih) vretenčarjev, tj. vrste, za katere je možno ključne naravovarstvene cilje in usmeritve evropske zakonodaje (zmanjšanje številčnosti in preprečitev širjenja že osnovanih populacij; takojšnja izločitev osebkov tistih vrst, ki šele prihajajo) doseči zgolj z letalnimi ukrepi, vključno z odstrelom. Trenutno so med temi vrstami pri nas prisotne nutrija, pižmovka in zelo občasno rakunasti pes (vse so divjad); v prihodnosti lahko pričakujemo prihod in širjenje še nekaterih vrst sesalcev, zlasti severnoameriškega rakuna in ameriškega minka, morda tudi malega indijskega munga, muntjaka in celo čitala; enako velja tudi za nekatere vrste ptic, npr. nilsko gos in belolično trdorepko. Čeprav lovci neposrednega interesa za upravljanje teh vrst nimamo in za doseganje sicer pomembnih naravovarstvenih ciljev na področju kontrole invazivnih vrst ne moremo biti odgovorni, je smiselno in želeno, da kot edina usposobljena interesna skupina sodelujemo pri izvajanju ukrepov (vključno z odstrelom/odlovom) ter tako aktivno doprinesemo k upravljanju oz. nadziranju invazivnih tujerodnih vrst, k čemur lovske organizacije javno poziva tudi FACE. Na tak način bomo lovci na neposreden način doprinesli k ohranjanju biotske pestrosti in s tem realizirali javno pooblastilo s področja ohranjanja narave. Seveda pa imamo pri tem pravico zahtevati, da odločevalci prek komunikacije in ozaveščanja javnosti omogočijo ustrezno okolje/platformo, da bodo tovrstne aktivnosti lovcev prepoznane kot družbeno koristne in nujne, zaradi česar bo javnost aktivnosti (tudi lovcev) zoper invazivne vrste podpirala in ne problematizirala.

Ključne besede: tujerodne vrste, invazivne vrste, odgovornost lovcev, javno pooblastilo, letalni ukrepi, odstrel

